

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "คุณภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะในจังหวัดชลบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะ รวมไปถึงปัญหาในชีวิตและสาเหตุของปัญหาชีวิต ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (quality research) ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ที่เป็นผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะจำนวน 15 คน เป็นชาย 8 คน หญิง 7 คน และทำการศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะมีภูมิลำเนาเดิมมาจากแทบทุกภาคของประเทศ ยกเว้นภาคใต้ พื้นฐานอาชีพเดิมของครอบครัวส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะยากจน และการศึกษาชั้นน้อย ประกอบกับมีพี่น้องหลายคน จึงทำให้ต้องดิ้นรนประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การรับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง ช่างรับจ้าง

ลักษณะนิสัยของกลุ่มอาชีพเก็บขยะ เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ แต่ละคนพยายามขวนขวายในการทำงาน แม้จะต้องเปลี่ยนงาน เปลี่ยนสถานที่ ลักษณะที่ดีประการหนึ่งคือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว โดยส่วนมากจะอยู่กันเป็นครอบครัว พยายามช่วยเหลือตนเอง ไม่เบียดเบียนญาติพี่น้อง เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ที่ตกยากด้วยกัน มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อหนี้สิน ไม่สุรุ่ยสุร่าย ส่วนมากผู้ชายจะสูบบุหรี่ บางคนอาจดื่มสุราบ้าง แต่ไม่มีผู้ทะเลยาเสพติด

การเข้าสู่อาชีพเก็บขยะ ไม่มีใครคิดมาก่อนว่าจะมาทำอาชีพนี้ แต่เนื่องจากความจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ งานก่อสร้าง งานรับจ้าง มีน้อยลง ทำให้หลายคนตกงาน หลายคนถูกโกงค่าจ้าง บางคนล้มละลายจากงานรับเหมาก่อสร้างเป็นหนี้เป็นสิน บางคนไปทำงานรับจ้างหรืองานค้าขายก็ไม่เพียงพอเลี้ยงชีพ บางคนเจ็บป่วยจากการทำงานอายุมากหางานทำลำบาก ฯลฯ จึงหันมาเก็บขยะเพื่อนำไปขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุน มีรายได้พอสมควร และเป็นอาชีพอิสระ อีกทั้งยังได้รับการต้อนรับและความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมอาชีพพอสมควร หลายคนได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้ประกอบอาชีพนี้ แม้จะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องหรือรู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน

รายได้จากการเก็บขยะเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ผู้เก็บขยะรายย่อยจะเก็บขายแบบวันต่อวัน รายได้ต่อวันประมาณ 50-200 บาท ผู้เก็บขยะรายใหญ่ขึ้นมาจะรวบรวมขยะไว้ที่บ้าน แยกประเภท แล้วรอให้เต็มรถจึงนำไปขาย โดยเฉลี่ยจะนำไปขายสัปดาห์ละครั้ง มีรายได้ประมาณ 1,000-2,000 บาท รายได้จากการเก็บขยะแม้จะไม่มาก แต่ก็พอเพียงสำหรับค่าใช้จ่ายประจำวัน เพราะส่วนมากมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหารประมาณวันละ 20-70 บาทต่อคน และจ่ายค่ายาบ้างเป็นครั้งคราว บางคนมีค่านูหรือวันละ 10-20 บาท ส่วนของใช้อื่นๆจะเก็บเอาของเก่าๆมาใช้ บางอย่างได้รับบริจาคมาจากผู้ใจบุญ ดังนั้นจึงทำให้มีค่าใช้จ่ายไม่มาก และบางคนสามารถเลี้ยงดูลูกหลานได้อีกด้วย

เหมือนกัน แต่ก็รวมกลุ่มกันยากเพราะอยู่อย่างกระจัดกระจาย คงมีแต่ NGO เท่านั้นที่จะช่วยได้ เพราะเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะคล่องตัวและสามารถเข้าถึงปัญหาได้มากกว่าหน่วยงานของรัฐ

ส่วนการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐนั้น มีปัญหาและอุปสรรคจากการที่อยู่อย่างผิดกฎหมาย เช่น ไม่มีบัตรประจำตัว ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมา ไม่มีข้อมูลและช่องทางที่จะติดต่อขอความช่วยเหลือ ไม่รู้ว่าจะติดต่อขอความช่วยเหลือจากใคร

เจ้าหน้าที่เทศกิจที่ดูแลหาบเร่แผงลอยในเชียงใหม่มานานยืนยันว่า จำนวนหาบเร่แผงลอยมีแต่จะเพิ่มขึ้น ทั้งจำนวนคนและจำนวนแหล่งพื้นที่ขาย สร้างปัญหาเกิดขวางทางจราจรมากที่สุด เพราะถนนในตัวเมืองเชียงใหม่แคบ ปัญหาการจัดเก็บขยะที่มีมากก็ไม่มีที่จะเอาไปทิ้งจนเน่าเหม็น แต่ขณะเดียวกันอาชีพนี้ก็มี ความสำคัญต่อชีวิตผู้คนในเมืองที่มีได้มีแต่คนยากจนเท่านั้น หากยังรวมไปถึงคนมีฐานะดีด้วย ในแง่ของการได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายสินค้าและบริการในราคาถูก ขณะเดียวกันก็ทำให้คนยากจนมีรายได้เลี้ยงชีพ ไม่สร้างปัญหาและภาระให้กับสังคมต่อไป